

**АМЕРИКАНСЬКА ПЕЙОРАТИВНА ЕТНОНОМІНАЦІЯ,
МОТИВОВАНА СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОЮ ЛЕКСИКОЮ**

Катерина СКІДАНОВА (Кіровоград, Україна)

У статті розглянуто сучасні американські етнофобізми, які утворені від соціально-побутової лексики, проаналізовано їх лексико-семантичні особливості і подані кількісні показники.

Ключові слова: етнономінація, етнофобізм, мотив, мотиваційна ознака, мотиваційний принцип, асоціація, лексико-семантична група.

In the present article current American ethnophobisms motivated by the social and common vocabulary are investigated. Their lexical and semantic peculiarities are analyzed. Current American ethnophobisms quantity is given.

Key words: ethnic nomination, ethnophobism, motive, motivational feature, motivational principle, association, lexical and semantic group.

У зв'язку із загостренням міжетнічної напруги у США, її впливом на соціально-політичні проблеми суспільства першого десятиліття ХХІ століття, виникає необхідність вивчення не лише впливу міжетнічних відносин на самосвідомість представників різних етнічних груп, а й особливостей вербалізації етнічних стереотипів американців.

Етносоціальні відносини імплікуються, перш за все, на семантичному рівні через систему значень, які організуються в побутові уявлення, етносоціальні стереотипи свідомості та знаходять відображення в лексиці певної мови, а саме у системі етнономінацій представників „чужих” народів: етнонімів (В.А. Никонов, О.Д. Швейцер), етнічних прізвицьк (А.Ф. Артџомова, Л.К. Байрамова, Ю.В. Горшунов, О.С. Фоменко) та етнофобізмів (Т.М. Антонченко, Ю.А. Зацний).

Об'єктом нашого дослідження є американські етнофобізми, тобто ономастичні одиниці, що є принизливими, образливими позначеннями тих чи інших етнічних груп, іншими словами – етноніми з негативною аксіологічною

оцінкою [1: 96]. Предметом аналізу ми вбачаємо американські пейоративні етнономінації, мотивовані соціально-побутовою лексикою.

Вивчення пейоративної етнономінації є одним із важливих завдань сучасних культурології та етнолінгвістики, яке вже давно притягує увагу як вітчизняних (Т.М. Антонченко, Н.В. Васильєва, Ю.В. Горшунов, Ю.А. Зацний), так і зарубіжних (І.Л.Еллен, А.Міалл, Дж.Морган) мовознавців. Проте недостатньо вивченим залишається питання мотивованості саме сучасних американських етнофобізмів, чим і обумовлюється актуальність цієї статті, метою якої є аналіз і опис американських пейоративних етнономінацій, утворених від соціально-побутової лексики.

Поставлена мета передбачає вирішення наступних завдань: з'ясувати основні мотиваційні принципи американських етнофобізмів; окреслити етнофобізми США, мотивовані соціально-побутовою лексикою, і виявити їх особливості; встановити абсолютну і відносну частотність зазначених етнофобізмів у загальному матеріалі дослідження, який нараховує 2710 моно- та полілексемних одиниць, відібраних у результаті обстеження сучасних лексикографічних джерел [2-5].

Семантично-мотиваційний аналіз американських пейоративних етнономінацій здійснюється з урахуванням характеристичного змісту (значення) етнофобізма і того, які саме реалії, ознаки та відношення могли віддзеркалитися в називанні, тобто необхідно з'ясувати всі можливі мотиви.

Різноманітність мотиваційних ознак дає змогу групувати американські етнофобізми за трьома загальними принципами номінації: «людина в суспільстві», «людина й навколишній світ», «людина як така».

Найпоширенішим в американській пейоративній етнономінації є принцип „людина у суспільстві”. Цей принцип, представлений 1524 етнофобізмами, або 56,24% матеріалу дослідження, включає низку мотивів соціально-побутової тематики, детальний опис яких ми представимо у цьому підрозділі.

Американські етнофобізми, утворені за принципом „людина у суспільстві”, можна поділити на лексико-семантичні групи залежно від

семантичного поля, до якого належить твірна основа етнічного прізвиська: 1) етнофобізми, утворені від соціально-побутової лексики; 2) етнофобізми, утворені від національно-культурної лексики; 3) етнофобізми, утворені від лексики історично-політичного вжитку; 4) етнофобізми, утворені від назв матеріальних об'єктів.

1. У межах лексико-семантичної групи „Соціально-побутова сфера” ми виокремлюємо наступні підгрупи:

1.1. Лексико-семантична підгрупа „Продукти, напої, страви”, яка включає 227 лексичні одиниці, заснована на асоціаціях, пов'язаних із кулінарними, харчовими традиціями етнічно-расових угруповань. Культура споживання їжі відіграє важливу роль у міжетнічній взаємодії, оскільки різні етнічні групи мають різне уявлення про їжу. Так, етнофобізми, пов'язані з національними стравами, напоями і продуктами, можна розділити на наступні парадигматичні розряди: **1)** м'ясо (*Porky Lamb*), птиця (*Raw Chicken*), м'ясні вироби і страви (*Salami*); **2)** національні страви. Найпродуктивнішими мотиваційними основами є назви традиційних національних страв: мексиканського taco (*Tio Taco*), індійського curry (*Curry*), італійської pizza (*Pizza*), шотландського haggis (*Higgis*) й іспанських burrito (*Burrito-Head*). До цього розряду входять національні страви й інших етносів і національностей, а саме арабів (*Papa Ganoush*), американців (*Hamburger*), угорців (*Goulash*), українців (*Perogy*), росіян (*Borshch*), турків (*Doener*), китайців (*Dim Sum*) та ін.; **3)** морепродукти і риба – *Lobsterback*; **4)** десертні страви, наприклад, шоколад (*White Chocolate*), печиво (*Waffle*), кондитерські вироби (*Caramel*), кондитерська випічка (*Caker*) та інші десертні страви і вироби (*Yoghurt*) тощо; **5)** макаронні вироби, які традиційно домінують в італійській кухні – *Macaroni*; **6)** фрукти – *Peeled Banana*; **7)** соуси – *Mayonnaise*; **8)** спеції і прянощі – *Daikon*; **9)** напої – алкогольні (*Wodka*) і безалкогольні (*Vanilla Coke*); **10)** хлібобулочні вироби – *Bolillo*; **11)** картопля є мотиваційною ознакою етнофобізмів на позначення ірландців і слов'ян – *Potato Breath*. Лексема spud є мотиваційною основою американських етнофобізмів для називання виключно ірландців –*Spudlover*; **12)**

лексема rice використовується для утворення етнофобізмів, які позначають азіатів, наприклад, *Rice Monster*; **13**) боби – *Jumping Bean*; **14**) сир є мотивуючою ознакою наступних етнофобізмів на позначення голандців (*Gouda*), канадців (*Cheeser*), французів (*Cheese Eating Surrender Monkeys*), білошкірого населення (*Cheese Feet*) і нащадків змішаних шлюбів (*Cheese Nip*). Варто зауважити, що мотиваційною ознакою зазначених етнофобізмів є не лише культура споживання сиру представниками окремих націй і регіонів (*Gouda, Cheese Eating Surrender Monkeys, Cheeser*), а й його характерний колір (*Cheesehead*) і запах (*Cheese Feet*); **15**) кукурудза (*Corn Guzzler*), вівсянка (*Porridge Wog*) і кавові боби (*Coffee Bean*); **16**) продукти – *Butter*; **17**) екзотичні, нетрадиційні для споживання продукти і страви – *Rat Eater*; **18**) назви загальної кулінарної тематики (*Soup*) і традиція споживання їжі (*Kosher Konsumer*); **19**) полісемантичні етнофобізми, у складі яких є декілька мотиваційних ознак. Етнофобізм *Caneater* називає австралійців, і може асоціюватися або з великою кількістю пива у банках, яку вони споживають, або з цукровою тростиною, яку вони вирощують. Інші пейоративні етнономінації позначають дітей батьків з різною етнічною приналежністю, чим і пояснюється полісемантичність лексичних одиниць, що підлягають дослідженню.

1.2. Наступною продуктивною лексико-семантичною підгрупою є „Традиційна професія, провідна діяльність”, до якої належать 99 етнофобізмів, тобто 8,376% нашої картотеки.

Серед мотиваційних ознак за професією ми виділяємо наступні розряди: **1**) низько- або малооплачувана діяльність, неprestижна професія, наприклад, *Grass Ninja*. Серед пейоративних етнономінацій найпродуктивнішою лексемою є picker „збирач” – *Tomato Picker*. Пейоративна номінація *Modern Farm Equipment* виникла в результаті заміщення першого компонента етнофобізма *Antique Farm Equipment* „чорношкірі”, які в часи рабства були основними працівниками у сільському господарстві Сполучених Штатів; **2**) традиційна, провідна діяльність тих чи інших етносів, наприклад, *Taxi Driver*. Серед цієї групи ми виділяємо такі лексичні одиниці, мотиваційними ознаками яких є

стереотипні, іноді такі, що не відповідають дійсності, види діяльності – *Money Lender* „євреї”, *Panda Trainer* „китайці”, *Oil Baron* „араби”, *Gunmaker* „колумбійці”, *Grape Smasher* „італійці”, *Beef-Head* „техасці”; 3) заняття, діяльність, професії, якими займалися у певні історичні періоди. Серед цих етнофобізмів ми виділяємо такі, що пов’язані з рабством (*Slave*), описують стереотипну життєдіяльність американських індіанців (*Trail Nigger*), китайців (*Rail-Hopper*), арабів (*Camel-Fucker*), австралійців (*Convict*), індійців (*Patel*), населення штату Нью-Джерсі (*Clam-Catcher*) і чорношкірих американців (*Spear-Chucker*); 4) назви занять, що є кримінальними (*Terrorist*), типовими (*Beggar*). Етнофобізми *Triathlete*, *Nonswimmer*, *Sailor* використовуються на позначення нелегальних емігрантів, а саме способів потрапляння на територію Сполучених Штатів Америки; 5) престижні, високооплачувані професії і посади (*Boss*); 6) професії і заняття, які використовуються для творення етнофобізмів, мають не провідну мотиваційну ознаку, а другорядну. Наприклад, *Wind Tunnel Tester* „азіати” (розріз очей цієї етнічної групи нагадує примружені очі людини, яка стоїть у тунелі, де сильно дме вітер); *Clown* „ірландці” (мотивуючою ознакою є традиційний образ клоуна – скуйовжене руде волосся, великий червоний ніс і різнокольоровий одяг, що асоціюється зі стереотипними антропологічними і культурними рисами ірландців, їх пиятикою й одягом) тощо.

У межах цієї підгрупи є етнофобізми, мотивація яких переплітається і їх можна віднести одночасно до декількох категорій. Так, наприклад, прізвиська білошкірого населення США *Peckerwood*, *Wood* (буквально, „селюк”) можна віднести до прізвищ, в основі яких лежить провідна діяльність, місце проживання, соціальний статус, історичні алузії, стереотипні уявлення про рівень інтелекту і соціальний статус.

1.3. До лексико-семантичної мікрогрупи „Нелегальні емігранти” включено 38 етнофобізмів, тобто 3,653% всього відібраного матеріалу, зокрема *Border Jumper*, *Fence Fairy*, *Without Papers*. Приплив емігрантів із Латинської Америки, перш за все мексиканців, у пошуках роботи дозволив протягом

тривалого часу використовувати їх як дешеву робочу силу, до якої ставилися зі зневагою та презирством. Шляхи перетину американського кордону для латиноамериканської бідноти не завжди були законними. Способи та особливості перетину державного кордону США дозволили нам розподілити емпіричний матеріал за наступними розрядами: **1)** незаконний перетин суходолом: **а)** асоціативний зв'язок з „перескакуванням” кордону, наприклад, *Border Bunny*; **б)** асоціативний зв'язок з „пошкрябаними спиною та/або животом”, що нелегальні емігранти отримують у результаті переповзання кордону, наприклад, *Stomach Scraper*; **в)** за асоціативним зв'язком „стояння попід тином” – *Spicet Fence*; **2)** незаконний перетин по воді – за асоціативним зв'язком перепливання на човні або інших засобах. Традиційно мексиканці позначаються пейоративними етнономінаціями *FOB (=Fresh Off the Boat)*, *River-Crosser*, *Tire-Hugger* (емігранти для нелегального перетину кордону використовують не лише човни, а й інші засоби, такі як автомобільні шини). Мільйони мексиканців були змушені перепливати Ріо Гранде, що позначилося в етнофобізмі *Wetbacks* „мокрі спини”, іноді скорочено – *Wets*. Своєрідною помстою, викликом на презирливе ставлення став етнофобізм *Drybacks*, яким мексиканці висловлюють свою зневагу щодо білошкірих мексиканців. Американські етнономінації *Boat Nigger* і *Boat Rower* позначають кубинців, для яких водний шлях до США є єдиним можливим. Етнофобізм *Boat People* позначає будь-якого нелегального емігранта, який дістався США водою, безвідносно до його національності. У 1970-х роках це були переважно в'єтнамці, сьогодні – переважно афганці й іракці; **3)** незаконний перетин державного кордону Сполучених Штатів безвідносно до шляху і способу: **а)** за асоціативним зв'язком з відсутністю документів утворився етнофобізм *Without Papers*, який виник у період масової еміграції італійців; **б)** за асоціативним зв'язком з кримінальним характером еміграції утворено пейоративну етнономінацію *BB (=Border Bandit)*, яку використовують на позначення мексиканців; **в)** за асоціативним зв'язком „порушення черги” виник етнофобізм *Queue Jumper*, оскільки нелегальні емігранти перетинають кордон „без черги,

попереду легальних емігрантів”, які часто роками чекають на отримання офіційного дозволу.

Варто зазначити, що, хоча найбільше незаконних емігрантів і потрапляють через південні кордони Америки, але й канадці іноді порушують міграційний порядок потрапляння до Сполучених Штатів, що і призводить до творення таких лексичних одиниць, як *Pineback* (утворений від етнофобізма *Wetback*, оскільки на кордоні між США і Канадою є багато лісів, зокрема соснових) і *Dryback* (мотиваційна ознака – „сухий” перетин державного кордону). Пейоративні етнономінації *Greaser*, *WetBlack*, *Dumb Wet*, *Jewop* згодом набули більш поширеного застосування і тепер позначають будь-якого представника іспаномовних етнічних меншостей та вихідців із середземноморського регіону [3: 217].

1.4. Лексико-семантична підгрупа „Соціальні проблеми й особливості” охоплює 42 етнофобізмів матеріалу дослідження, наприклад, *Chain Dragger*, *Cardboard Nigger* та інші. Подібні асоціативні зв'язки, що корелюють з інтегральним значенням „соціальна неблагополучність”: **1)** проживання в гетто, в поганих умовах, наприклад, *Ghetto Hamster*; **2)** користування дешевими нічними магазинами, які реалізують найнеобхідніші для життя товари – *Slurpee Jockey*; **3)** бідність – *Po-Bean*; **4)** загальні соціальні негаразди – *Country*; **5)** бідні білошкірі американці, які проживають у трейлерах – *Trailer Trash*; **6)** поганооплачувана робоча сила – *Cheap Labor*; **7)** соціальна незахищеність і розбещеність жінок – *Mail-Order Bride*, *HAB* (= *Hot Asian Bitch*).

Два етнофобізми, а саме *Lace Curatin Irish* і *Yuppie*, що належать до цієї лексико-семантичної підгрупи, мають відносно позитивний асоціативний зв'язок, оскільки вони, відповідно, позначають ірландців, які, завдячуючи власному працелюбству і наполегливості, швидко підіймаються соціальною драбиною, і молодих білошкірих американців, які мають високу кваліфікацію і добре оплачувану роботу і ведуть правильний спосіб життя.

1.5. Лексико-семантична підгрупа „Вікові і родинні зв'язки” охоплює 22 етнофобізмів нашої картотеки, наприклад, *Brother*, *Cushin*, *Babushka* тощо.

Найпродуктивнішою лексемою у структурі цих етнофобізмів є mammy/mother, за допомогою якої утворені такі пейоративні етнономінації, як *Mamasan*, *Mammy*. Проведене на матеріалі американських етнофобізмів дослідження підтверджує загальну поширеність зазначеної лексеми на субстандартних рівнях багатьох національних мов світу. Лексема daddy/papa виявилася малопродуктивною, і виділяється лише у двох етнономінаціях, а саме *Papasan* і *Uncle Daddy*. В етнічних прізвиськах *Son*, *Cushin*, *Neph*, *Brother* і *Babushka* простежуються асоціативні зв'язки з іншими назвами родинних і вікових стосунків. Мотивуючими ознаками етнофобізмів *Squaw*, *Inbred*, *Pez Dispenser* є традиційно велика для деяких етносів кількість дітей.

Таким чином, американських етнофобізмів, які утворені від слів, що означають родинні і вікові стосунки, небагато; втім, це пояснюється тим, що діапазон таких слів невеликий.

1.6. До лексико-семантичної підгрупи „Юридично-кримінальна лексика” ми відносимо 18 етнофобізмів, або 0,664% матеріалу дослідження. Одними з найпродуктивніших для мотивації американських етнономінацій є семантичні класи „Вбивство”, наприклад, *Trigger*, і загальна юридична термінологія, а саме *Suspect*. Мотивуючими ознаками етнофобізмів *Cuff*, *Shackle Dragger*, *Pom* є „в'язниця” і „вислання”. За конкретним злочином, який вчиняла, як вважають американці, більшість етнічної або національної групи, утворені етнофобізми *Coke Camel* (наркоторгівля) і *Car Thief* (крадіжка автомобілів). Етнічне прізвисько *Southern Windchime* асоціативно пов'язане з часами активної діяльності расистської організації ку-клукс-клан, яка знищувала чорношкіре населення США.

1.7. Лексико-семантична підгрупа „Спорт” охоплює 16 етнофобізмів, тобто 0,59% нашої картотеки. Найпродуктивнішою у межах цієї групи лексемою є ruck „шайба”, яка мотивує такі етнофобізми, як *Puckstop*, *Puckhead*, *Puck-Chaser*, *Puck*. Перераховані лексичні одиниці вживаються на позначення канадців, які вважають хокей національним видом спорту. Діапазон асоціативних зв'язків етнофобізмів, що входять до цієї підгрупи, досить

широкий – настільний теніс (*Ping Pong*), крикет (*Cricket*), катання на лижах (*Ski*), східне бойове мистецтво кунг-фу (*Kung-fu*) тощо, – але малопродуктивний у межах кожного з них.

1.8. До лексико-семантичної підгрупи „Назви предметів одягу, взуття і головних уборів” відносимо 12 етнофобізмів, або 0,442% матеріалу дослідження. Етнічні прізвиська цієї семантичної групи розподіляємо на наступні розряди: **а)** предмети одягу (*Coat*); **б)** взуття (*Shoe*); **в)** головні убори (*Fez*).

Варто зазначити, що етнофобізми цієї підгрупи мотивовані традиційним, іноді стереотипним, виглядом, вбранням певного етнічно-расового угруповання.

1.9. Лексико-семантична підгрупа „Азартні ігри” охоплює 5 етнофобізмів, тобто 0,184% нашої картотеки, наприклад, *Spade*, *Eight Ball*, *Ace of Spades*, які мотивовані чорним кольором гральних карт, і використовуються, відповідно, на позначення темношкірих американців.

1.10. Лексеми на позначення осіб мотивують творення 7 етнофобізмів, або 0,258% матеріалу дослідження, наприклад, *Maroon* „людина, яку викинули на незалюднений острів”, *Wanker* „ідіот”, *Savage* „дикун”. Найпродуктивнішою лексемою у межах цієї підгрупи є half- (*Half-Caste*, *Halfe-Breed*, *Half-Human*), що асоціативно пов’язана з неповноцінністю позначуваного етнічно-расового угруповання.

1.11. До лексико-семантичної підгрупи „Політична коректність” відносимо 4 етнофобізмів, тобто 0,147% нашої картотеки, наприклад, *Branch Manager*, *Racially Challenged*, *Ethnically Challenged*. Ці етнофобізми мають глузливу конотацію, виражають презирливу, показну ввічливість до представника етнічної меншості США.

1.12. Малопродуктивними лексико-семантичними підгрупами є „Косметичні і медичні засоби” (*Bleach Boy*, *Lysol*, *Powder*) і „Друк” (*Alphabet*, *Newspaper*, *Paragraph*), які налічують по три етнофобізми, або 0,11% емпіричного матеріалу.

Підсумовуючи, варто відмітити, що американські етнофобізми, мотивовані національними стравами і особливостями харчування різних народів і етносів, володіють високим ступенем образності. Саме особливості національних кухонь є тим диференціюючим чинником, який провокує високий ступінь творення пейоративних етнономінацій США.

Отже, розглянуті американські етнофобізми, утворені від соціально-побутової лексики, мають розгалужені мотивуючі ознаки, оскільки одним з найактуальніших і найбільш цінних для американців є саме життя у суспільстві, успіх на роботі і в соціумі. Перспективою подальшого дослідження є детальний аналіз сучасних американських етнономінацій, утворених за номінаційними принципами «людина в суспільстві», «людина як така», «людина й навколишній світ».

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Антонченко Т. М. Лінгвопрагматичні особливості функціонування етнонімів та етнофобізмів (на матеріалі американського варіанта англійської мови) // Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія Філологія. – 1999. – Т. 2. – № 1. – С. 95–103.
2. Spears A.R. NTC's Dictionary of American Slang and Colloquial Expressions. – Lincolnwood: National Textbook Company, 1993. – 315 p.
3. Thorne T. Dictionary of Modern Slang. – М. : Вече-Персей, 1996. – 318 p.
4. List of ethnic slurs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_ethnic_slurs. – Назва з титул. екрану.
5. The Racial Slur Database [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rsd.org>. – Назва з титул. екрану.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Катерина Скіданова – аспірант кафедри загального мовознавства і перекладу Кіровоградського державного педагогічного університету ім. В.Винниченка.

Наукові інтереси: етнолінгвістика, лексикологія, лінгвокультурологія.